

Ks. Marek Dzik

KOMPOZYCJA PERYKOPY J 15,1-16,3

Perykopa J 15,1-16,3 przez wielu egzegetów jest uważana za jedną z ważniejszych w Ewangelii św. Jana. Stąd wydaje się czymś istotnym zaprezentowanie jej kompozycji, która pomoże lepiej odczytać jej orędzie. Będzie ona miała za zadanie ukazać budowę tego fragmentu, ale bez wskazania bardzo precyzyjnych wewnętrznych powiązań, które zwłaszcza w jego pierwszej części 15,1-17 są niezwykle skomplikowane. Chodzi w ten sposób o przygotowanie gruntu pod opracowanie przyszłej dokładnej struktury J 15,1-16,3.

Trzeba zaznaczyć, że istnieje kilka struktur tego tekstu. W trakcie analiz zostaną one pokrótce zaprezentowane, aby pokazać oryginalność koncepcji autora niniejszego opracowania, który równocześnie korzysta z niektórych dotychczasowych rozwiązań.

Autor traktuje J 15,1-16,3 jako całość, bez głębszej analizy, które jego fragmenty stanowią późniejsze dodatki. Pozwoli to nie tylko na uniknięcie problemów wynikających z metody Formgeschichte, ale także jest zgodne z najnowszymi metodami interpretacji Biblii, które na analizowany tekst każą spojrzeć integralnie. Należy nadmienić, że perykopa J 15,1-16,3 znajduje się wśród szerszej jednostki literackiej zwanej Mową Pożegnalną¹.

---

¹ Egzegeci najczęściej określają jako Mowę Pożegnalną rozdziały 13-17. Jest to stwierdzenie mocno uogólniające, bowiem wielu z nich ma wątpliwości czy nazwa ta jest adekwatna do fragmentów 13,1-30; 17,1-26, a nawet do 15,1-17 [to ostatnie zastrzeżenie dotyczy J. Becker'a, *Die Abschiedsreden Jesu im Johannesevangelium*, ZNW, 61 (1970), s. 231]. Uważają oni bowiem, że swoim charakterem odbiegają od pozostałych tekstów. J 13,1-30 jest więc niekiedy pomijany, lub też uważany za wstęp, a rozdział 17 za późny dodatek. Nie brak jednak i takich, którzy w swoich opracowaniach mówiąc o Mowie Pożegnalnej mają na myśli kompletne rozdziały 13-17. Zarówno jedni jak i drudzy traktują 13,1-17,26 jako integralny odcinek, na który albo w całości rozciągają wspomnianą nazwę, albo wyróżniają w nim Mowę

1. Wyodrębnienie J 15,1-16,3 z kontekstu bliższego

Pierwszym krokiem związanym z opisaniem struktury perykopy J 15,1-16,3 będzie wyodrębnienie jej jako odrębnego odcinka w ramach kontekstu Mowy Pożegnalnej. Wbrew pozorom nie jest to łatwe zadanie. Wątpliwości mogą być związane zarówno z wydzieleniem fragmentu 15,1-17 jako całości, połączeniem go z następnym odcinkiem 15,18nn, jak też zakończeniem tego ostatniego.

1.1. Prezentacja wewnętrznych rozbieżności

Omawiany fragment J 15,1-16,3 zawiera szereg niejasności związanych ze skomplikowanym etapem formowania.

Początek analizowanego tekstu jest jasno zdefiniowany ponieważ w 15,1 rozpoczyna się mowa obrazowa koncentrująca swoją uwagę na winnym krze-

---

Pożegnalną obejmującą 13,31-16,33. Ten ostatni fragment jest najczęściej dzielony na 13,31-14,31 jako pierwsza Mowa Pożegnalna (lub pierwsza część Mowy Pożegnalnej) i 15,1-16,33, jako druga Mowa Pożegnalna (lub druga część Mowy Pożegnalnej), w której z kolei wyróżnia się dwa mniejsze fragmenty 15,1-16,4a (lub 3) i 16,4b (lub 4)-33. Por. H. Bussche, *Jean, Brugis* 1967, s. 368; P. Gächter, *Der formale Aufbau der Abschiedsrede Jesu*, ZKTh, 58 (1934), s. 155-160; R. Borig, *Der wahre Weinstock. Untersuchungen zu Jo 15,1-10*, München 1967, s. 21; A. Wikenhauser, J. Schmid, *Einleitung, in das Neue Testament* (HThK), Freiburg-Basel-Wien 1973⁶, s. 303-305; A. Wikenhauser, *Das Evangelium nach Johannes*, Regensburg 1957², s. 259; G. Schiwy, *Weg ins Neue Testament, Kommentar und Material*. Bd II: *Das Evangelium nach Johannes, Die Apostolgeschichte*, Würzburg 1968², s. 113; D. F. Tolmie, *Jesus' Farewell to the Disciples. John 13,1-17,26 in Narratological Perspective*, Leiden 1995, s. 28-32; G. Reim, *Probleme der Abschiedsreden*, BZ, 20 (1976), s. 117-122; S. Pisarek, *Winy krzew w Ewangelii św. Jana (15,1-11)*, Lublin 1967, s. 37-38; G. Johnston, *The Spirit-Paraclete in the Gospel of John*, Cambridge 1970, s. 72; M. Winter, *Das Vermächtnis Jesu und die Abschiedsworte der Väter. Gattungsgeschichtliche Untersuchung der Vermächtnisrede im Block auf Joh. 13-17*, Göttingen 1994, s. 9-36; J. Neugebauer, *Die eschatologischen Aussagen in den johanneischen Abschiedsreden. Eine Untersuchung zu Joh 13-17*, Stuttgart 1995, s. 14-34; A Dettwiller, *Die Gegenwart des Erhöhten. Eine exegetische Studie zu den johanneischen Abschiedsreden (Joh 13,31-16,33) unter besonderer Berücksichtigung ihres Relecture Charakters*, Göttingen 1995, s. 14-44; H. J. Klauck, *Der Weggang Jesu. Neue Arbeiten zu Joh 13-17*, BZ, 40 (1996), s. 236-250; K. Schlotissek, *Abschied und neue Gegenwart*, EthL, 75 (1999), s. 332. Nieco inaczej J. Schneider który za pierwszą część Mowy uważa fragment 14,1-31. Por. J. Schneider, *Das Evangelium nach Johannes* (HThKNT, Sonderband), Berlin 1978², s. 256 oraz C. Koch, który Mowę Pożegnalną dzieli w następujący sposób: 13,1a-3d; 13,4a-35c; 13,36a-16,16,b; 16,17a-33e; 17,1a-26n. Por. cyt. za K. Schlotissek, *Abschied und neue Gegenwart*, s. 334; zob. też F. Porsch, *Das Johannesevangelium*, Stuttgart 1988, s. 148-177.

wie. Rozwija się ona w kolejnych wierszach ukazując relacje jakie zachodzą pomiędzy winnym krzewem, ogrodnikiem a latoroślami. Problem stanowi określenie jej końca. W zasadzie można tutaj wyróżnić tutaj pięć typów rozwiązań:

- a) ww. 15,1-6 tworzą zamknięty fragment²
- b) ww. 15,1-8 tworzą zamknięty fragment³
- c) ww. 15,1-11 tworzą zamknięty fragment⁴
- d) ww. 15,1-16 tworzą zamknięty fragment⁵
- e) ww. 15,1-17 tworzą zamknięty fragment⁶

² Por. R. E. Brown, *The Gospel according to John. Introduction, Translation, and Notes (AB)*, Vol. 2, New York 1970, s. 665-668; J. C. Laney, *Abiding is believing: The analogy of the vine in John 15,1-6*, BS, 146 (1988), s. 55-66; J. Dillow, *Abiding is Remaining in Fellowship: Another Look at John 15,1-6*, BS, 147 (1990), s. 44-53.

³ Por. H. Bussche, *Jean*, Brugis 1967, s. 368; P. Gächter, *Der formale Aufbau der Abschiedsrede Jesu*, ZKTh, 58 (1934), s. 167; F. Gryglewicz, *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, Lublin 1992, s. 93-95; M. Gourgues, *La vigne du Père (Jn 15,1-17). Ou le rassemblement des enfants de Dieu. Les conditions d'effectuation et de durée*, w: *Communion et réunion*, red. J. Mélanges, M. R. Tillard, Leuven 1995, s. 267-268; Ch. Gore i in., *A new commentary on holy Scripture*, New York 1958, s. 264; G. Schiwy, *Weg ins Neue Testament*, s. 125-127; S. Schulz, *Das Evangelium nach Johannes*, Göttingen 1972, s. 193; F. F. Segovia, *The theology and provenance of John 15,1-17*, JBL, 101 (1982), s. 119-122.

⁴ Por. F. J. Moloney, *The structure and message of John 15,1-16,3*, AbibRev, 35 (1987), s. 37-38; R. Schnackenburg, *Aufbau und Sinn von Johannes 15*, w: *Homenaje a J. Prado*, red. L. Alvarez Verdes, (MEBH), Madrid 1975, s. 411; R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium* (HThKNT IV/3, Sonderausgabe), Budapest 2001, s. 108-118; Y. Simoens, *La gloire d'aimer. Structures stylistiques et interpretatives dans la Discours de la Cène* (AnBib), Rome 1990, s. 72-73; Zaliczyć tu można także R. Borig'a, który jednakże określa koniec pierwszej części w w. 10. Por. R. Borig, *Der wahre Weinstock*, s. 13-14.

⁵ Por. L. Morris, *The Gospel according to John. The English text with introduction, exposition and notes* (NICNT), London 1973², s. 667-677.

⁶ Por. R. E. Brown, *The Gospel*, s. 668-669; C. K. Barret, *The Gospel according to John. An introduction with commentary and notes on the Greek text* (SPCK), London 1978², s. 392-398; J. Gnülka, *Das Johannesevangelium. Kommentar zum Neuen Testament mit Einheitübersetzung*, (EKKNT, Bd IV), Würzburg 1983, s. 117-119; E. Haenchen, *Das Johannesevangelium. Ein Kommentar*, Tübingen 1980, s. 480-484; B. Schwank, *Das Wort des Lebens*, Ssen, 28 (1963), s. 244-258; J. Pirot, *Paraboles et allégories évangéliques*, Paris 1949, s. 452-464; F. Porsch, *Das Johannesevangelium*, s. 165-168; H. Ritt, *Der christologische Imperativ. Zur Weinstock-Metaphor in der testamentarischen Mahnrede (Joh 15,1-17)*, w: *Neues Testament und Ethik. Für R. Schnackenburg* (Herder), red. H. Merklein, Freiburg 1989, s. 140; M. Winter, *Das Vermächtnis Jesu und die Abschiedsworte der Väter. Gattungsgeschichtliche Untersuchung der Vermächtnisrede im Block auf Joh 13-17*, Göttingen 1994, s. 231-260; A. Dettwiller, *Die Gegenwart des Erhöhten. Eine exegetische Studie zu den johanneischen Abschiedsreden (Joh 13,31-16,33) unter besonderer Berücksichtigung ihres Relecture Charakters*, Göttingen 1995, s. 53-59.

Zazwyczaj egzegeci zgadzają się, że odcinek J 15,1-17 jest odrębnym od następnego ponieważ w. 17 kończy mowę Jezusa w której wzywa On do wzajemnej miłości, a w. 18 rozpoczyna temat nienawiści świata. W związku z tym pojawiają się jednak kolejne wątpliwości, czy może on tworzyć jedność z następnym fragmentem. Również sama druga część (J 15,18nn) narzuca pewne trudności ponieważ zawiera pouczenie o Duchu Świętym – Paraklecie, które dość niespodziewanie przerywa logiczną ciągłość perykopy, uprzedzającej uczniów o prześladowaniach J 15,26-27. Według niektórych autorów jest to wtrącenie⁷, którego jednakże nie można przyłączyć do następnego fragmentu, ponieważ treściowo w ogóle nie ma z nim powiązania. Podobnie wiele kłopotów sprawia umiejscowienie zakończenia całego 15 rozdziału. W tym przypadku można wyróżnić pięć typów rozwiązań:

a) 15,17-16,15 tworzy jeden fragment, w którym można wydzielić 15,18-16,4a i 16,4b-15⁸

b) 15,18-16,11 tworzy jeden fragment⁹

c) 15 rozdział kończy się w w. 27¹⁰

d) 15 rozdział kończy się w w. 16,4a – za tym rozwiązaniem opowiada się największa ilość egzegetów¹¹

e) 15 rozdział kończy się w w. 16,3¹²

Pragnąc udowodnić, że J 15,1-16,3 tworzy całość, oraz ukazać jego właściwe – naszym zdaniem – zakończenie, należy wpierrw ogólnie zaprezentować jego wewnętrzne powiązania i zewnętrzne odniesienia które potwierdzają tę teorię, po to aby później przejść do szczegółowych analiz.

⁷ Por. J. Wellhausen, F. Splita, W. Bauer, cyt. za R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium*, s. 105.

⁸ Por. J. Becker, *Die Abschiedsreden Jesu*, s. 236; F. Porsch, *Das Johannesevangelium*, s. 168.

⁹ Por. R. Bultmann, *Das Evangelium des Johannes*, Göttingen 1959¹⁶, s. 421.

¹⁰ Por. C. K. Barret, *The Gospel*, s. 399-403; E. Haenchen, *Das Johannesevangelium*, s. 484-486; Por. *The Jerusalem Bible*, London 1966, (J 15,1-27); „*Biblia Tysiąclecia*”, (J 15,1-27).

¹¹ Por. H. Bussche, *Jean*, s. 428-434; R. E. Brown, *The Gospel*, s. 685; J. Gnllka, *Das Johannesevangelium*, s. 120-122; J. Painter, *The Farewell Discourse and the History of Johannine Christianity*, NTS 27 (1981), s. 531; R. Schnackenburg, *Aufbau und Sinn*, s. 408; R. Schnackenburg, *Das Johannesevangelium*, s. 138-140; J. Schneider, *Das Evangelium*, s. 271; S. Schulz, *Das Evangelium*, s. 200-202; F. F. Segovia, *Joh 15:18-16:4a: A First Addition to the Original Farewell Discourse?*, CBQ, 45 (1983), s. 210-230; S. Medala, *Chwała Jezusa (Ewangelia według św. Jana)*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, red. J. Frankowski, t. X. (Ewangelia św. Jana. Listy Powszechne. Apokalipsa), Warszawa 1992, s. 46; M. Winter, *Das Vermächtnis Jesu*, s. 231-260; A. Dettwiller, *Die Gegenwart des Erhöhten*, s. 53-59; K. Wengst, *Das Johannesevangelium* (ThKNT, Bd II), Stuttgart 2001, s. 147.

¹² Por. F. J. Moloney, *The structure and message*, s. 35-46; Y. Simoens, *La gloire d'aimer*, s. 77.130.

1.2. Perykopa J 15,1-16,3 jako literacka jedność

Zanim nastąpi prezentacja kompleksowej struktury w pierw zostaną przedstawione wstępne argumenty za wydzieleniem J 15,1-16,3 z otaczającego go tekstu. Uwaga przede wszystkim zostanie zwrócona na poszczególne terminy oraz na tematy teologiczne tworzące specyfikę tego odcinka.

Jednym z najważniejszych terminów łączących tekst 15,1-16,3 jest „ojciec” (ὁ πατήρ). Występuje on bardzo często i jest w miarę równomiernie rozłożony w całym interesującym nas fragmencie: 15,1.8.9.10.15.16.23.24.26; 16,3. To do niego jako ostatecznego punktu odniesienia ciągle odwołuje się Jezus. Co ważne tworzy on wielką inkluzję pomiędzy werselem 15,1 „ja jestem krzewem winnym” (ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος), „a Ojciec mój” (καὶ ὁ πατήρ μου) i 16,3 „Ojca ani mnie” (πατέρα οὐδὲ ἐμέ). W każdym z tych zwrotów występuje wyraźne połączenie pomiędzy Jezusem a Ojcem. Termin ὁ πατήρ znajduje się też w 14,31 czyli bezpośrednim sąsiedztwie 15,1, ale wyraźne przejście do mowy obrazowej o winnym krzewie pomiędzy tymi dwoma wersetami nie pozwala na żadną wątpliwość, że w 15,1 znajduje się początek oddzielnego odcinka. Natomiast najbliższym fragmentem następującym po 15 rozdziale w którym on występuje jest dopiero 16,10. Pozwala to bez większego problemu uznać tę inkluzję za rzeczywiście istniejącą.

Drugim kluczowym terminem pod względem częstotliwości jego występowania jest „czynić” (ποιέω) 15,5.14.15.21.24; 16,2.3. Podobnie jak w poprzednim wypadku przewija się on przez cały 15 rozdział. Inkluzję tworzy pomiędzy 15,5 i 16,3. Wprawdzie ποιέω nie występuje w 15,1, ale werselem 5, który podobnie jak werselem 1 mówi o winnym krzewie, tworzy z nim wyraźną inkluzję. W poprzedzającej perykopie słowo ποιέω występuje w 14,31, a w następującej dopiero w 17,4. Można więc przyjąć, że podobnie jak termin πατήρ stanowi jeden z argumentów uzasadniających traktowanie rozdziału 15 jako całości oraz uznanie 16,3 jako werselem granicznego.

Kolejną inkluzję wydaje się tworzyć temat powołania. Bezpośrednie odniesienie poprzez termin „wybierać” (ἐκλέγω. znajdowane jest w 15,16 i 15,19. Wersety 15,2.6 oraz 15,27; 16,2 nawiązują do niego pośrednio.

Obie części 15,1-17 i 15,18-16,3 są wewnątrz nawzajem połączone, ponieważ Jezus w obu wypadkach jest wewnętrzną podstawą wspólnoty uczniów i podstawą rozdziału od świata. Wspólnota uczniów urzeczywistnia się przez „trwanie” (μένω) w Chrystusie i w jego miłości, a nienawiść świata dotyka ich z powodu łączności z Nim, dla jego imienia w. 21. Występuje tu podobny motyw jak w mowie o „dobrym pasterzu”, gdzie owce „za obcym nie pójdą” 10,5, a obrazowe słowa o „bramie” 10,7.9 i o „dobrym pasterzu”

10,9.14, każdorazowo najpierw oznaczają pewną barierę wobec stojących na zewnątrz, a następnie opisują wewnętrzną łączność uczniów z Chrystusem¹³. Termin „uczniowie” μαθηταί w J 15,1-16,3 występuje tu tylko jeden raz (15,8), ale całe orędzie Jezusa na nich jest wycelowane. Można to rozpoznać po używaniu przez Niego przez cały czas 3 os. l. mn.: „wy jesteście”, „wytrwajcie”, „wiedźcie” i in.

Występująca antyteza pomiędzy fragmentem 15,1-17, który można streścić jako wezwanie do miłości, a 15,18-16,3, który mówi o nienawiści, popiera założenie o zaplanowanym przez Ewangelistę kontrastującym ułożeniu tych dwóch fragmentów, ponieważ przeciwieństwa są charakterystyczne dla jano-wego myślenia. Można to zauważyć w J 3,19-20 (por. 1 J 2,9-11; 3,13-15). Ten dualizm dotyczy szczególnie kontrastu pomiędzy światłem i ciemnością, a w 1 Liście św. Jana dodatkowo jest połączony z przykazaniem Jezusa o miłości braterskiej, które znajduje się także w J 15,12.17. Podobnie należy ustosunkować się do przeciwieństwa między uczniami i światem. W Ewangelii św. Jana dotyczy to najpierw samego Jezusa i niewierzących Żydów J 8,23; por 12,45-48; 13,1, w Mowie Pożegnalnej również wspólnoty uczniów, którym sprzeciwia się świat: J 14,17.22.27; 16,8.20.33; 17,6.9.14.16. Idea ta znajduje się także w 1 Liście św. Jana 2,15-17; 3,1b.13n; 4,4n; 5,5.19. W tym ostatnim Piśmie Jezus jest fundamentem tworzącym wspólnotę braci wobec której ostro sprzeciwia się świat¹⁴.

Cała ta relacja pomiędzy Jezusem a uczniami jest odnoszona do „Ojca”. Jednym razem jest prezentowana od strony pozytywnej np. „jak mnie umiłował Ojciec tak ja was umiłowałem...” 15,9, innym razem od strony negatywnej np. „kto mnie nienawidzi ten i Ojca mego nienawidzi” 15,23.

Klamra która występuje pomiędzy pierwszą częścią – w. 16 „nie wyście mnie wybrali” (οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε) i drugą częścią – w. 19 „ja was wybrałem” (ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς), zawiera charakterystyczny zwrot zawierający myśl o powołaniu uczniów i o zabranii ich ze świata. Także stwierdzenie z w. 10: „jeśli będziecie zachowywać moje przykazania” (ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε) i z w. 20: „jeżeli słowa moje zachowali to i wasze zachowywać będą” (εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν) można uznać za pokrewne. Wprawdzie w pierwszym przypadku termin „strzec, zachowywać” (τηρέω) odnosi się do „przykazania” (ἐντὸ λάς), a drugim do „słowa” (λόγον), ale przecież w języku biblijnym są one w wielu przypadkach bliskoznaczne.

¹³ Por. R. Schnackenburg, *Aufbau und Sinn*, s. 409-410.

¹⁴ Tamże.

Do formalnych elementów, które mogą potwierdzać przedstawioną tezę zalicza się techniczny zwrot: „to wam powiedziałem” (ταῦτα λελάληκα ὑμῖν) który posiadają ww. 15,3; 15,11; 16,1. W całej Ewangelii występuje jeszcze w 14,25; 15,4a; 16,6.25.33. Widoczna jest więc wyraźna inkluzja pomiędzy pierwszą i drugą częścią. Jednakże częste występowanie ταῦτα λελάληκα ὑμῖν w wersetach 16,1-4 wprowadza wiele zamieszania. Do tej pory wielu egzegetów werset 16,4a zaliczało do 15, a nie do 16 rozdziału. Argument opierał się na stwierdzeniu, że w/w zwrot w każdym wypadku jest podsumowaniem poprzedniego odcinka. O ile jest to jasne w przypadku takich końcowych fragmentów jak 14,25; 16,1.20 czy 16,33 to rodzą się wątpliwości czy taka konkluzja jest potrzebna w stosunku do jednego lub dwóch wersów jak to się dzieje w 16,4 czy 16,6. Dodatkowy problem stwarza nagromadzenie w 16,4 aż trzech zbliżonych do siebie form retorycznych: „powiedziałem wam ... abyście”, „ja wam to powiedziałem”, „tego jednak nie powiedziałem wam”. Trudno jest założyć, że stanowią one podsumowania. Wydaje się więc, że to w. 3 a nie w. 4a jest granicznym dla rozdziału 15. Jest jasnym, że 16,1 i 16,4a są do siebie bardzo podobne. To podobieństwo jest podkreślone poprzez analogiczne wyrażenia: „nadchodzi godzina” (ἔρχεται ὥρα) 16,2a i „nadejdzie godzina” (ἔλθῃ ἡ ὥρα) 16,4a. Pomiędzy 15,21 „Ale to wszystko będą wam czynić z powodu mego imienia, bo nie „znają” (οἴδασιν) tego który mnie posłał” i 16,2-3 „wyłączą was z synagogi... będą tak czynić bo nie „poznali” (ἔγνωσαν) ani Ojca ani mnie” można jednakże dostrzec wyraźniejsze ślady inkluzji, niż pomiędzy 15,21 i 16,4a „ale powiedziałem wam... abyście pamiętali, że ja to powiedziałem”. Wprawdzie pomiędzy terminami οἴδασιν i ἔγνωσαν istnieje różnica, ale występuje też pewne podobieństwo związane ze stroną poznawczą¹⁵. Brakuje natomiast tej strony poznawczej w w. 4a. Poza tym zarówno w 15,21 jak i 16,3 występują adresaci ostateczni tej nienawiści, a są nimi Jezus i „ten który Go posłał” w 15,21 oraz Jezus i Ojciec w 16,3. Są to bliskoznaczne pojęcia, których również nie ma w 4a. Najważniejszym jednak argumentem okazuje się dość wyraźna inkluzja poprzez termin „poznawać” (γινώσκω. pomiędzy 15,18 i 16,3. W pierwszym wypadku termin ten odnosi się do uczniów a w drugim do tych którzy ich nienawidzą. Kontrast jest więc utrzymany w konwencji całego tego fragmentu, w którym ciągle występuje napięcie pomiędzy wiernymi uczniami Jezusa, a tymi którzy są im przeciwni.

¹⁵ Por. F. J. Moloney, *The structure and message*, s. 5; Y. Simoens, *La gloire d'aimer*, s. 133-134.

Pomiędzy 15,11a „To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna” i 16,1-3a „To wam powiedziałem abyście się nie załamali w wierze. Wyłączą was z synagogi...” można dostrzec ślady paralelizmu. Pierwsza wypowiedź ma charakter pozytywny a druga negatywny przez co się uzupełniają, ponieważ obydwie są zgodne z nastrojem mowy którą podsumowują. Poza tym wydaje się, że formuły 16,1 i 4 są różne pod względem sensu i formy. Jak już wspomniano 16,4 zawiera aż trzy zbliżone do siebie formy retoryczne, a 16,1 tylko jedną. Werset 16,4 jest niezwykle długi, zwłaszcza w porównaniu z poprzednimi 1-3. Ostatnia część mowy 16,4-33 mocno posługuje się ekspresją językową. Jest więc jasnym dlaczego dochodzą tutaj słowa o pamięci oraz związane z uczuciami smutku i radości słuchaczy 16,4.6.13.18.21-24.25.29.33, a zaczynają się właśnie w w. 4: „abyście pamiętali...”. Tak mocnej ekspresji brakuje w 15,1-16,3. Mogą to być również pewne mniejszej rangi argumenty przemawiające za oddzieleniem go od ww. 1-3¹⁶.

Wszystko to pozwala, mimo różnego charakteru poszczególnych fragmentów, na uznanie 15,1-16,3 za jeden odcinek. Jakkolwiek nie wszystkie zaprezentowane argumenty są nie do podważenia, to wydaje się jednak, że więcej jest takich, które bardziej przemawiają za przedstawionym rozwiązaniem. Ostatecznie więc przyjmujemy 15,1-16,3 za całość.

2. Wewnętrzne powiązania J 15,1-16,3

Dotychczasowe argumenty pozwoliły na wydzielenie 15,1-16,3 od pozostałych fragmentów Mowy Pożegnalnej. Szczegółowa analiza tekstu zawierającego liczne inkluzje i paralelele oraz inne figury literackie potwierdzą tę tezę. Będzie obowiązywało założenie, że pierwszy duży podfragment rozciąga się pomiędzy wierszami 15,1-17 i dotyczy tematu miłości, natomiast drugi pomiędzy J 15,18-16,3 i dotyczy tematu nienawiści.

2.1. Analiza J 15,1-17

Wersety 15,1-17 są niezwykle nie tylko z powodu dominującego w temacie miłości i trwania, ale również skomplikowanego układu odniesień strukturalnych. Analizując je należy zwrócić uwagę na pewne charakterystyczne i powtarzające się terminy oraz tematy.

¹⁶ Por. tamże, s. 134.

Jednymi z najbardziej rzucających się w oczy terminów są „trwać” (μένω) i „miłość” (ἀγάπη). Μένω dominuje na początku sekcji 15,1-11, a ἀγάπη lub „miłować” (ἀγαπάω) w drugiej jej części 15,12-17. Oba połączone są na zasadzie przyczyny i skutku. Należy zwrócić uwagę na apela tywny język zastosowany do utworzenia bazowych wypowiedzi tekstu w którym zostały wykorzystane imperatywy czasownika μένω występującego z przymkiem „w” (έν) w ww. 4 i 9. Równocześnie użyto typowych zwrotnych immanentnych formuł „trwajcie we mnie jak i ja w was” (μείνατε έν έμοί, κάγω έν ύμιν). Zawołanie „trwajcie w miłości mojej” w w. 9 przenosi obraz o przynoszeniu owocu na osobowy wewnętrzny stosunek

z Chrystusem rozciągający się pomiędzy 15,12-17. Przez tekstową inkluzję wersów 12b i 17b (ίνα podkreśla wypowiedzi dotyczące modlitwy z ww. 12a i 17a) zawołanie „abyście się wzajemnie miłowali” (ίνα αγαπάτε αλληλους) stało się ono jednym z najważniejszych testamentalnych zapisów, a jednocześnie zwrotem ograniczającym pewien większy fragment¹⁷. Relacja pomiędzy uczniami a Synem jest podobna do relacji jaka występuje pomiędzy latoroślami a winnym krzewem i określona jest zwrotem „jak i ja... tak” (κάγω...καθώς) w. 4, „i ja” (κάγω) w. 5. Relacja jaka istnieje pomiędzy Ojcem i Synem a Synem i uczniami jest określona καθώς...κάγω w. 9, oraz κάγω w. 10. Relację pomiędzy Jezusem a uczniami w w. 12 określa samo κάγω. Tę wzajemną więź określa ἀγάπη. Związki te ukazane są w niezwykle misterny sposób i są ze sobą nierozzerwalnie połączone.

Termin ποιέω posiada wydźwięk warunkowo-negatywny: w w. 5 „beze mnie nic nie możecie uczynić”, w w. 14 „jesteście moimi przyjaciółmi jeśli czynicie to co wam przykazuję”, w w. 15. „sługa nie wie co czyni pan jego”.

Trwanie μένω w winnym krzewie prowadzi do „przynoszenia owocu” (καρπὸν φέρω). Zwrot καρπὸν φέρω stanowi nieodzowny składnik dla tej konstrukcji myślowej. Znajdowany jest bowiem na początku w. 2 (3 razy), w. 4 (1 raz), w. 5 (1 raz), w samym centrum w. 8 (1 raz), oraz w. 16 (1 raz). Przy końcu tej perykopy napotyka się jednakże na inny termin określający miłość mianowicie ὁ φίλος występujący w formie przymiotnikowej. Zwrot καρὸν φέρω tworzy jasną inkluzję pomiędzy wersami 2 i 16. Wydaje się, że od strony logicznej podobne obramowanie może zostać zauważone pomiędzy w. 2 w którym jest mowa o „odcinaniu, usuwaniu” (αἶρω) i „oczyszczaniu” (καθαίρω), a w. 6 w którym dominuje temat „zbierania”

¹⁷ Tamże, s. 138-139.

(συνάγω) i „wrzucania do ognia” (εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι καὶ καίεται) oraz pomiędzy w. 2, a w. 16 w którym jest mowa o „wybraniu” (ἐκλέγω)¹⁸. Według R. Popowskiego termin ἀῖρω może oznaczać „usuwanie” z sensem „zabijania”¹⁹, co okaże się ważne w konfrontacji tego fragmentu z J 16,2. W wersetach 2 i 6 chodziłoby o usunięcie „wybranych”, którzy nie trwają w winnym krzewie.

Wydaje się, że rozwój literacko-teologiczny zmierza w następującym kierunku. W początkowych wersetach 15,1-7 Jezus porównuje Ojca do ogrodnika, siebie do krzewu winnego, a wierzących, którzy tworzą Kościół, do gałązek. Występuje tu mocna analogia do obrazów starotestamentalnych ukazujących tego typu więzi Narodu Wybranego z Bogiem²⁰. Jest tu zatem ukryty element wybrania. Syn Boży wzywa uczniów do budowania idealnej relacji jaka powinna mieć miejsce pomiędzy Ojcem-Synem a uczniami ramach wspólnoty Nowego Ludu Bożego. Zadaniem uczniów jest „trwanie” (μένω) i „bycie” (εἶναι) w krzewie winnym. Ci, którzy tego nie czynią są „usuwani” (ἀῖρω) ze wspólnoty i „gromadzeni w grupie” (συνάγω) odrzuconych i przeznaczonych na spalenie.

Sprawdzeniem realizacji przez uczniów zadania budowania więzi pomiędzy nimi a Ojcem i Synem jest przynoszenie owocu (καρπὸν φέρω). Przynoszenie owocu prowadzi do przynależania chwały Ojcu 15,8. Kolejne wersety odsłaniają wyższe szczeble relacji pomiędzy Ojcem, Synem a uczniami 15,9-17. Polegają one na trwaniu w miłości. Na jej określenie jest użyty termin ἀγάπη. Powinna ona być odzwierciedleniem miłości Ojca i Syna. Uczniowie są zobligowani do trwania w miłości poprzez Jezusowe przykazanie. Szczytem jego wypełnienia jest oddanie życia za przyjaciół (ὁ φίλος). Nie ma wątpliwości, że przykład dał Syn Boży. Tu następuje punkt kulminacyjny tej prezentacji, mianowicie Jezus uświadamia uczniom, że są oni „wybranymi” (ἐκλέγω) przez Niego. Ich wybranie zawiera w sobie całość dotychczasowych wymagań. Zauważalny jest rozwój myśli związany z pojawianiem się kolejnych terminów.

¹⁸ Można przyjąć, że „oczyszczanie” czy „wyrzucanie” łączy się logicznie z „wybraniem”, jeśli ten ostatni termin przeanalizować od strony negatywnej.

¹⁹ Por. R. Popowski, *Αῖρω*, w: *Grecko-Polski Nowy Testament. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*, Warszawa 1997, s. 143.

²⁰ Zob. M. Dzik, *Pochodzenie i znaczenie formuły „Ja jestem winnym krzewem” ἐγὼ εἶμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ* w J 15,1.5, „Resovia Sacra”, R. 8 (2001), s. 31-46.

Poszczególne wątki zarówno w ramach określonych sekcji jak i pomiędzy poszczególnymi sekcjami wzajemnie się przeplatają. Trudno zatem jest bardzo precyzyjnie ukazać granice pomiędzy nimi²¹. Motyw wybrania (ἐκλέγω) i usunięcia wydaje się być najbardziej widocznym choć dyskretnym wskaźnikiem porządku 15,1-17. Na tle zawilej dotychczasowej struktury odcina się on dość wyraźnie. Argumentacja jest następująca. Skoro uczniowie mienią się być winnym krzewem złączonym z Synem (ww. 1-6) to w domyśle już zostali wybrani. Wybór nie oznacza determinacji. Ich zadaniem jest udowodnić, że pragną być włączeni w tę rzeczywistość. Ci, którzy tego nie czynią zostają oczyszczani przez Syna (w. 3 – por. w. 6) i Ojca (w. 2). Jasne przypomnienie faktu wybrania jest widoczne w wersecie 16 należącym do sekcji trzeciej ww. 12-17 poprzez termin ἐκλέγω. Wybranie łączy się z odpowiednią postawą, która powinna opierać się na przynoszeniu owocu czyli postępowaniu zgodnie z zasadami przykazania miłości.

Zaprezentowane wyżej argumenty literackie jak i rozwój myśli teologicznej potwierdzają tezę, że wersety 15,1-17 tworzą całość co okaże się również istotne przy ukazaniu kompozycji 15,1-16,3.

²¹ Pośrednio zwraca na to uwagę H. Ritt, w prezentacji swojej struktury tego odcinka. Por. tenże, *Der christologische imperativ*, s. 140:

w. 1-2: Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος...(w. 1a)

Motyw przynoszenia owocu (w. 2)

[glossa w. 3]

Mowa upominająca (w. 4a): μέννατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν

Motyw przynoszenia owocu w. 4b-e

w. 5-6: ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος...(w. 5a)

Motyw przynoszenia owocu w. 5b...)

w. 7 Przymierzenie wysłuchania modlitwy (hasło: μένεῖν)

w. 8 Gloryfikacja Ojca (hasło: καρπὸν φερεῖν)

w. 9ab: Miłość (**Ojciec – Syn – uczniowie**)

Mowa upominająca (9c): μέννατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ

w. 10: Miłość (**Ojciec – Syn – uczniowie**)... ἐντολὰς μου τετήσητε

w. 11: (Formuła kończąca mowę)

w. 12: Żądanie (ἡ ἐντολή): ἀγαπᾶτε ἀλλήλους **Mowa upominająca**

(Hasło: ἀγαπᾶν)

w. 13: Chrystologicznie nakierowana sentencja

(Hasło: φίλος)

w. 14-15: Uzasadnienie ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε

w. 16: Wybór (asocjatywne motywy wiązania:

...przynoszenie owocu, wysłuchanie modlitwy)

w. 17: Żądanie (τα ἐντέλλομαι): ἀγαπᾶτε ἀλλήλους **Mowa upominająca**

2.2. Analiza J 15,18-16,3

W drugiej części 15,18-16,3 następuje całkowita zmiana tematu, który jednakże znakomicie koreluje z pierwszym na zasadzie przeciwieństwa. Następuje przejście od zagadnienia miłości do nienawiści. Ten drugi odcinek od strony literackiej wydaje się być mniej skomplikowany.

Najważniejszą inkluzję, jak już wspomniano, obramowującą całą tę sekcję stanowi czasownik γινώσκω występujący w ww. 15,18 i 16,3. Innymi podstawowymi terminami, które zawiera to obramowanie, a które można znaleźć w również pierwszej sekcji 15,1-17 są ποιέω (15,21.24; 16,2.3) oraz ὁ πατήρ (15,23.24.26; 16,3). Stanowią one nić łączącą kolejne podsekcje niniejszego tekstu. Termin ὁ πατήρ ma znaczenie pozytywne. Termin ποιέω ma zazwyczaj znaczenie negatywne: w w. 21 występuje w kontekście prześladowań, ze strony świata, w w. 24 chodzi o dzieła czynione przez Jezusa, które jednak nie zostają przyjęte przez świat, a w wersetach 16,2-3 jest nawiązanie do wyrzucania z synagogi i zabijania uczniów Jezusa.

Tematem pojawiającym się na początku jak i na końcu tej sekcji jest „wybranie”. Zarówno werset 15,19 zawierający ἐκλέγω jak i werset 15,27 „wy jesteście ze mną od początku” (ἀπ’ ἀρχῆς μετ’ ἐμοῦ ἐστε) mówią o tym wprost, podczas gdy 16,2 – „wyłączą was z synagogi” (ἀποσυναγωγους) mówi o tym pośrednio. Dominującym tematem jest nienawiść, od strony terminologicznej scharakteryzowana przez termin μισέω. W tym krótkim odcinku występuje siedem razy w wersetach stanowiących centrum omawianej sekcji 15,18 (2 razy); 15,19.23 (2 razy); 15,24.25.

W pierwszej części jest mowa o przyczynie nienawiści – stanowi ją wybranie uczniów ze świata oraz brak rozpoznania przez świat Syna. Werset 20a stanowi najważniejsze przypomnienie tego stanu rzeczy: „Pamiętajcie na słowo, które do was powiedziałem: sługa nie jest większy od swego pana” (μὴ μονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ). W kolejnych wersetach narasta waga argumentacji. Jezus stwierdza, że prześladowanie ma miejsce z „powodu mego imienia bo nie znają Tego, który mnie posłał” (διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με – w. 21). Kolejna sekcja zbudowana jest wokół ww. J 15,22-25 w których znajdują się 2 warunkowe i pryncypialne klauzule „gdybym nie przyszedł” (εἰ μὴ ἦλθον), „gdybym nie dokonał dzieł” (εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα). W środkowej ich części jest zarysowana przeciwstawna triada Ojciec i Syn, a ci którzy ich nienawidzą. Dla Ewangelisty jest jasnym, że ten kto nienawidzi Syna ten nienawidzi i Ojca

który go posłał. W tym fragmencie następuje nagromadzenie terminu ὁ πατήρ ww. 23,25 oraz sąsiadujący z nimi w. 26. Wiersze 23 i 25 stanowią inkluzję podobnie jak wiersze 22 i 24. Napięcie od strony teologicznej narasta, bowiem z innych tekstów Ewangelii według św. Jana wynika, że świat twierdzi, że zna Ojca²². Problem nienawiści jak też i grzechu przeplatają jak przyczyna i skutek, gdzie grzech jest skutkiem nienawiści, która to sytuacja ma udokumentowanie w Piśmie św. i jest w ten sposób częścią Bożej drogi i Bożego planu 15,25 [por. Ps 35 (34),19; 69(68),4]²³. W w. 23 znajduje się interesujący „wzór” nienawiści. Ten kto w taki negatywny sposób podchodzi do Syna, niemalże automatycznie ten sam stan przenosi na Ojca. Jedno wynika z drugiego. Wszystko to co odnosi się do Syna odnosi się też do Ojca.

Podstawową przyczyną nienawiści świata jest brak poznania Ojca i Syna, która wypływa z braku trwania w triadzie Ojciec-Syn-uczniowie. Prowadzi to do nienawiści Tego, który jest źródłem miłości. Uczniowie w tych trudnych chwilach doznają pomocy Ducha Parakleta. Muszą być jednak świadomi, że jeszcze nie jest najgorsza perspektywa. Bowiem finalnym efektem nienawiści świata będzie „prześladowanie” (διώκω) w postaci „wyrzucenia z synagogi” (ἄποσυνάγωγος) i „zabijania” (ἀποκτείνω) – 16,2.

Powyższa analiza wskazuje, że istnieje triada Ojciec-Syn i uczniowie, która doznaje rozszerzenia o kolejny element świat. Termin „Syn” ma swój odpowiednik w postaci narratora, a „uczniowie” w postaci zaimka osobowego „wy”. Zauważa się dwa powody nienawiści świata. Pierwszym bezpośrednim powodem nienawiści świata do uczniów jest nienawiść do Syna, a co za tym idzie Ojca. Przyczyną jest ich nieznanostwo. Drugim powodem nienawiści świata do uczniów łączącym się z pierwszym jest ich wybór ze świata dokonany przez Syna, w domyśle, za pełną akceptacją Ojca. Ta ostatnia myśl wydaje się być dominująca. Wybranie kojarzy się z przebywaniem z Jezusem od początku. Negatywnym skutkiem wybrania jest zabijanie uczniów i wyrzucanie ich z synagogi.

2.3. Analiza J 15,1-16,3

Po ustaleniu wewnętrznych powiązań pomiędzy poszczególnymi wierszami 2 dużych podfragmentów 15,1-17 i 15,18-16,3 następuje przejście do ich całościowej analizy.

²² Por. M. Dzik, *Pochodzenie i znaczenie formuły*, s. 165-166.

²³ Szerzej na ten temat zob. F. J. Moloney, *The structure and message*, s. 35-49. Por. też Ch. H. Talbert, *Reading John*, s. 215.

Oba fragmenty są w pewnej mierze do siebie podobne. Pierwsza część 15,1-17 jest jednak bardziej skomplikowana. W drugiej nie ma tylu wewnętrznych inkluzji, które by ją czyniły trudną do analizy. W obu fragmentach występuje triada Ojciec-Syn i uczniowie. W drugim 15,18-16,3 jest ona rozszerzona o kolejny element świat. W pierwszym odcinku 15,1-17 dominuje relacja miłości, która istnieje pomiędzy tymi którzy tkwią w triadzie Ojciec-Syn-uczniowie. W drugim 15,18-16,3 dominuje relacja nienawiści w stosunku do Ojca a co za tym idzie do i Syna a także pośrednio do uczniów Jezusa. Ta negatywna postawa charakteryzuje tych, którzy się znajdują poza tą triadą. Pierwsza sekcja 15,1-7 ukazuje przyczynę i rezultat trwania, bądź nie, w Jezusie. Finałowa sekcja 15,26-16,3 mówi o nienawiści świata oraz ukazuje przyczynę i rezultat takiej nienawiści²⁴. Ewangelista zebrał więc kontrastowe tematy trwania i nienawiści wokół centralnego wyrażenia wzajemnej miłości. Oba fragmenty wzajemnie się uzupełniają na zasadzie przeciwieństwa.

Zarówno miłość jak i nienawiść są wynikiem „wybrania”. Jak już zaznaczono temat ten pojawia się rzadko, ale pełni bardzo ważną funkcję. Jej rola jest podkreślona poprzez odniesienia strukturalne, które autor stale rozwija. Na początku ww. 15,1-7 zakłada wybranie uczniów i ostrzega przed brakiem rezultatu powołania czyli przyniesieniu owocu. Negatywnym efektem może być „odcięcie (zabicie?)” w. 2 i „zebranie” (συνάγω) w celu wrzucenia do ognia” w. 6. Tło tej prezentacji jest pozytywne. W w.16 mówi wprost o „wybraniu” podkreślając założenie przyniesienia owocu. Zarówno efekt wybrania jak i tło są pozytywne. W w. 19. po raz kolejny przypomina o wybraniu uczniów. Efekt wybrania jest pozytywny, a tło jest negatywne.

²⁴ Por. strukturę opracowaną przez F. J. Moloney, *The structure and message*, s. 44 i Y. Simoens, *La gloire d'aimer*, s. 148-149. Choć tu wydają się być identyczne w oryginalnych opracowaniach różnią się w szczegółach:

15,1-5a; Pozostawanie w Jezusie, winnym krzewie. Ojciec jest Ogrodnikiem	15,12-17 Przykazanie wzajemnej mi- łości. Podstawą miłości: ucz- niowie - Jezus – Ojciec jest WYBÓR. Rezultatem bycia wybrany jest przynoszenie owocu i otrzymywanie wszystkiego od Ojca. Przykazanie wzajemnej mi- łości.	15,18-21 Nienawiść, prześladowanie z powodu braku poznania Tego, który posłał Jezusa.
15,5b-7 Rezultat trwania i braku trwania w Jezusie		15,22-25 Rezultat nienawiści Jezusa i Ojca
15,8-11 Trwanie w miłości Jezusa		15,26-16,3 Wyrzucenie z synagogi i zabijanie z powodu niezna- jomości Ojca i Jezusa

Werset 16,2 ukazuje zarówno negatywny efekt wybrania jak i negatywne tło. Pomiedzy wersetami w poszczególnych sekcjach istnieją wzajemne odniesienia. Widoczny jest pewien proces przemienności tematyki wybrania.

Są to z pewnością główne tematy tych fragmentów. Kiedy jednak porównać ze sobą te dwie części można zauważyć także inne może mniej rzucające się w oczy, ale również ważne związki pomiędzy nimi. I tak w w. 15,1 Jezus jest prezentowany jako „prawdziwy krzew winny” (ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή). Należy zwrócić uwagę na przymiotnik „prawdziwy” ἀληθινός ponieważ w końcowym fragmencie części II, tym słowem w formie rzeczownikowej ἀλήθεια określony jest „Duch, którego Ojciec pošle uczniom” 15,26. Mogą z tego wynikać dwie wnioski: Ojciec jest tym, który pošyla prawdziwego Syna i prawdziwego Ducha, czyli Ojciec jest „Ojcem prawdy” (por. np. 3,33; 7,29), oraz że Syn jest „Prawdą” (por. np. 1,8.14.17; 6,54; 8,45; 14,6). Znajduje się tu dalsze doprecyzowanie obrazu Ojca i Syna w kontekście wybrania uczniów od strony pozytywnej.

Zwraca także uwagę pewna zbieżność, a zarazem kontrast pomiędzy terminami „przykazanie” (ὁ ἐντολή) 15,10 – 2 razy, 15,12, a „prawo” (ὁ νόμος) 15,25 oraz „nakazywać (przykazanie)” (ἐντέλλομαι) 15,14.17, i „strzec” (τηρέω) przykazań (ἐντολάς) 15,10 – 2 razy a „strzec słowa” (ὁ λόγος) 15,20 – 2 razy.

Kolejny paralelny termin pomiędzy częścią I i II stanowi συνάγω²⁵ Co ważne pośrednio również związany jest z tematem wybrania od strony negatywnej. W w.15,6 funkcjonuje on w trybie oznajmującym czasu teraźniejszego l. mn. συναγούσιν, a w w. 15,2 jako rzeczownik przymiotnikowy l. mn. ἀποσυναγώγους. Dodatkowo wydaje się synonimicznymi terminami dotyczącymi wybrania od strony negatywnej z podsekcji II do I są ἀποκτείνω 16,3 i αἶρω 15,2, jeśli ten drugi termin przetłumaczyć jako „zabijanie”.

Innym dość ważnym zagadnieniem jest oddawanie chwały Ojcu. W I części polega ono na przynoszeniu obfitego owocu φέρον καρπὸν 15,2.4.5.8.16. W ten sposób uczniowie oddają cześć Bogu. Można powiedzieć że wszystko to co czynią w pewnym sensie do tego zmierza. W II części całe prześladowanie uczniów i nienawiść Jezusa również, według prześladowców, zmierza do oddawania czci Bogu πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ 16,2. Jest to pozorne przynoszenie chwały.

²⁵ O tym, że należy na niego zwrócić uwagę wskazuje częstotliwość jego występowania. Pojawia się tylko w J 11,47.52; 15,6; 18,2. Zatem w całej Mowie Pożegnalnej spotykany jest tylko jeden raz. Wydaje się, że nie jest przypadkiem, że natchniony autor umieścił go właśnie w tym miejscu.

Znajduje się tu jakby druga stronę medalu. Tragiczne nieporozumienie które wynika z nieznaności Ojca i Syna.

Biorąc to wszystko pod uwagę to wzajemne oddziaływanie tych dwóch dużych podfragmentów 15,1-17 i 15,18-16,3 można wyrazić w następujący sposób:

KOMPOZYCJA J 15,1-16,3

15,1-17 (cz. I)	15,18-16,3 (cz. II)
w. 15,1-7 Obraz winnego krzewu jako wzór relacji Ojciec-Syn-uczniowie	w. 15,18-22 Uczniowie poznają (γινώσκω), że świat nienawidzi Syna i uczniów- w. 18
- uprzedni wybór uczniów (domyślnie)	- z powodu wyboru uczniów (ἐκλέγω)
- wykluczenie złych uczniów (αἵρω) i gromadzenie ich (συναγωγή) na „spalenie”	„Gdybyście byli ze świata, świat by was kochał (φιλέω)” w. 19
„Trwanie” μένω Powód dla pozostawania w Synu	Nienawiść uczniów μισέω ww. 18 (2 razy). 19 Rezultat – prześladowanie uczniów przez brak poznania (οἶδα) imienia Te-go, którego posłał Ojciec
w. 8 Rezultat trwania: Przynoszenie owocu, stawanie się uczniem Syna Przynoszenie chwały (δοξάζω) Ojcu	w. 23 (μισέω – 2 razy) Rezultat nienawiści Syna – nienawiść Ojca
Nakaz wzajemnej miłości (ἡ ἀγάπη ww. 9 (2 razy). 10.13. na wzór miłości Ojca do Syna Ἀγαπάω w. 9 (2 razy). 12 (2 razy)	w. 15,24-16,3 Podstawa nienawiści Ojca i Syna: brak widzenia - poznania (οἶδα) dzieł Syna w. 24 i brak poznania (γινώσκω) Ojca i Syna w.16,3 Rezultat: <u>wykluczenie z synagogi</u>
w. 9-17 Mowa o przyjaźni według Jezusa ὁ φίλος ww. 13.14.15. Wybór uczniów w. 16a (ἐκλέγω)	

Rezultat wybrania: przynoszenie owo- cu i otrzymywanie wszystkiego od Oj- ca Nakaz wzajemnej miłości Ἀγαπάω w. 17	(ἀποσυνάγωγος) zabijanie (ἀποκτείνω) uczniów <i>jako błędna cześć Boga</i> (δόξη <i>λατρείαν προσφέρειν)</i> <u>z powodu (domyślnego) wyboru</u> <u>uczniów</u>
---	---

W ten sposób powstała kompozycja ukazująca rozwój myśli oparta na wybraniu. Należy nadmienić, że podane sigła nie są ostateczne, lecz mają za zadanie wstępnie ukształtować myśl podziału perykopy 15,1-16,3. Zaprezentowana propozycja może stanowić podstawę do opracowania szczegółowej struktury. Porównując oba jej skrzydła zauważa się znaczne podobieństwa i różnice nawiązujące do tych podobieństw.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że fragment J 15,1-16,3 tworzy jedność i jest uformowany przez dwa potężne kontrasty: wzajemnego trwania, jedności i miłości, które istnieje pomiędzy Ojcem, Synem i uczniami 15,1-17 oraz nienawiści i przemocy, która istnieje pomiędzy światem a Synem i Jego Ojcem, a co za tym idzie pomiędzy światem i uczniami 15,18-16,3. Związane to jest z **wybraniem** uczniów. W środowisku kościelnym jego efektem jest miłość uczniów do Ojca i Syna a także pomiędzy nimi. W środowisku świata negatywnym skutkiem wybrania uczniów jest nienawiść świata do uczniów, Syna i pośrednio Ojca. Ostatecznie nienawiść świata opiera nie tylko na jego niewybraniu, ale też na braku rozpoznania Tego, który posyła Syna czyli Ojca.

SUMMARY

The composition of Joh 15,1-16,3

This article is to present the composition of Joh 15,1-16,3. In the first part the author separates the text from its context and he proves preliminarily its literary unity. In the second part the author presents the inner links of Joh 15,1-16,3. He agrees with many exegetes that it is divided into two parts: 15,1-17 and 15,18-16,3. In Joh 15,1-17 predominates the theme of abiding (μένω) and love (ἀγαπάω) in Joh 15,18-16,3 predominates the theme of hatred (μισέω) and ignorance of knowing (γινώσκω). According to the author in both parts the most significant trace which connects them is related to election (ἐκλέγω). This topic allows to find a key to the whole text J 15,1-16,3.

Joh 15,1-16,3 shows a development of meaning of election and its effects on the disciples in the environment of the church (15,1-17) and the world (15,18-16,3). This proves that the text, despite difference of two parts, forms unity because they are indissolubly linked together. The proposed composition proves this clearly.